

CHET TILI MALAKALARINI SHAKLLANTIRISH TEXNOLOGIYASINI LUG‘AT YORDAMIDA O‘ZLASHTIRISH

Xo‘janova Nilufar

Vebster universiteti magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13791540>

Annotatsiya. Ushbu maqolada chet tili malakalarini shakllantirish texnologiyasini lug‘at yordamida o‘zlashtirishda fonetika va grammatika kabi bo‘limlarning muhimligi, o‘quvchilarning potensial lug‘atini rivojlantirish kerakligi va shunga o‘xshash texnologiyalar haqida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: lug‘at, grammatika, lingvistika, potensial, semantizatsiya, passiv lug‘at.

ADAPTATION OF FOREIGN LANGUAGE SKILLS FORMATION TECHNOLOGY WITH THE HELP OF A DICTIONARY

Abstract. The article talks about the importance of sections such as phonetics and grammar in mastering three foreign language skills through the dictionary, the need to develop the potential vocabulary of students, and similar technology.

Key words: vocabulary, grammar, linguistics, potential, semanticization, passive vocabulary.

АДАПТАЦИЯ ТЕХНОЛОГИИ ФОРМИРОВАНИЯ НАВЫКОВ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА С ПОМОЩЬЮ СЛОВАРА

Аннотация. В данной статье говорится о важности таких разделов, как фонетика и грамматика, необходимости развития потенциального словарного запаса учащихся и подобных технологий в освоении технологии владения иностранным языком с помощью словаря.

Ключевые слова: лексика, грамматика, лингвистика, потенциал, семантизация, пассивная лексика.

Lug‘at hayotning barcha sohalariga kirib, haqiqiy voqelikni, balki tasavvurni ham aks ettirishga yordam beradi. Har qanday nutq faoliyatining asosi ma’no birliklari o‘rtasida hosil bo‘ladi. Nutqning jonli harakatida grammatik va leksik jihatdan ajralmas bo‘ladi. Chet tillarini shakllantirishda asosan maktabda lug‘at ustida ishlashning asosiy maqsadi leksik ko‘nikmalardir.

Nutqning eng muhim sharti so‘zga egalik qilishdir, biroq nutq faoliyatida reproduktiv turlarida faqatgina so‘zning ma’nosini bilishning o‘zi yetarli emas. So‘z birikmalariga egalik qilish va ular asosida frazalarni shakllantirish muhim vazifa hisoblanadi.

Soʻz shakllari haqida aytib oʻtilganda, koʻpchilik tovush shakllarini nazarda tutadilar, bu xususiyatlarsiz soʻzni eshitish orqali uni oʻzi yetarli darajada talaffuz qilish va toʻgʻri tushunish mumkin emas, shu sababli grafik shakl oʻqish paytida soʻz tan olmaydi va uni yozib boʻlmaydi.

Agar soʻz grammatik shakllarni shakllantirishning oʻziga xos xususiyatlariga ega boʻlsa, unda bu soʻzni keyinchalik ishlatishda xatolarga yoʻl qoʻymaslik uchun bu haqda tinglovchilarga tanishish bosqichida xabar berish kerak.

Boshqa har qanday tilda boʻlgani kabi, ingliz tilida ham soʻzlar bir nechta maʼnoga ega boʻlishi mumkin. Ingliz tilidagi polisemantik soʻzlarning hajmi boshqa hech kimga oʻxshamaydi. Soʻzning ishlatilishi bilan bogʻliq boʻlgan uning ijtimoiy subteksti – soʻz uygʻotadigan uyushmalar hisoblanadi, soʻzning maʼnosidan tashqari uning ijtimoiy subtekstini ham koʻrsatishi kerak.

Masalan, “notorious” va “famous” soʻzlari boshqacha maʼnoga ega, ularning bir-birini almashtirish deyarli mumkin emas, garchi ikkala soʻz ham mashhurlik tushunchasi bilan bogʻliq boʻlsa. Soʻzning ishlatilishi haqida gapirganda, ular nafaqat uning maʼnosini, balki jumladagi boshqaruvni ham anglatadi. Masalan, “to like” soʻzini “to like to do something” infinitiv konstruksiyalari bilan ham, “to like doing something” harakat nomi (gerundial) konstruksiyalari bilan ham ishlatish mumkin, uning “to enjoy” sinonimi esa faqat harakat nomi (the gerund) bilan ishlatiladi.

Ogʻzaki nutq aloqalarida doimiy ravishda bir kishi foydalanigan lugʻat inglizlarning taʼkidlashicha, faol lugʻat – tilning uchida joylashgan soʻzlar hisoblanadi. Agar soʻz uzoq vaqt ishlatilmasa u passiv lugʻatga oʻtadi, yaʼni oʻqish va tinglash paytida tan olinishi mumkin, ammo nutqda ishlatilmaydi. Bu lugʻat ochiq va individualdir. Bu imkoniyat oʻquvchilarning oʻqish paytida oʻrganishga qolib ketgan soʻz boyligini mustaqil semantizatsiyasi asosida yuzaga keladi.

Lugʻatning yana bir muhim jihati soʻzlarni mustaqil semantizatsiya qilishning juda muhim tarkibiy qismi boʻlgan lingvistik taxmindir.

Bugungi kunda darslarda video vizualizatsiya keng qoʻllaniladi, bu yerda harakat va tovush birlashtiriladi, obyekt va vaziyatning ravshanligi, bu yerda stekadra yordamida semantizatsiya qilinishi kerak boʻlgan his–tuygʻularni, obyektini, ifodani aniq ajratib koʻrsatish mumkin. Semantik moslik asosida hosil boʻlgan yangi soʻzlar va iboralarning semantikasini talabalar soʻzlarni oʻzlashtirishga oʻrgatish mashqlar yordamida amalga oshiriladi. V.Rogova barcha leksik mashqlarni quyidagilarga qaratilgan ikki toifaga ajratadi:

1. Soʻzni yodlash, uning grammatik shakllari va semantik talaffuz bilan birgalikda.
2. Semantik harakterdagi soʻzlarning birikmalarini shakllantirish.

Turli xil funksional uslublarning oddiy original matnlarini katta bosqichda – ommabop, ilmiy, badiiy va ijtimoiy-siyosiy matnlarni o‘qish bilan bog‘liq holda, talabalar passiv lug‘atlarni o‘zlashtirishlari kerak, ya’ni ular retseptiv leksik ko‘nikmalarni rivojlantirishlari kerak, ularni sintaktik shakl asosida aniqlash va ma’no bilan sinxron ravishda bog‘lashlari lozim. O‘quv harakteridagi barcha mashqlar o‘qish uchun jarayon sifatida etarli bo‘lishi va har qanday o‘qish mexanizmini rivojlantirishga yordam berishi kerak. Og‘zaki stereotiplar paydo bo‘lishi va so‘zning eshitish–tovush–motor tasviri mahkam ushlanishi uchun, uni o‘qiyotganda avtomatik ravishda tanib olishni osonlashtiradi, bu mashqlar baland ovozda bajariladi (baland ovozda o‘qish va yangi so‘zni turli sintagma va jummalarda tarjima qilish. O‘qish uchun tanlangan passiv lug‘at minimumiga asoslanadi, uni puxta ishlab chiqish faol lug‘at minimumini ishlab chiqish kabi zaruriydir.

Xulosa qilib aytganda so‘zlarni o‘zlashtirishga sarflangan sa’y-harakatlar ularning o‘ziga xos xususiyatlari bilan belgilanadi, xususan, ma’nolar ko‘lamining ona tili bilan mos kelishi / nomuvofiqligi, mavhum/konkret tushunchaga, muhim/funksional so‘zga mansubligi bilan ifodalanadi.

REFERENCES

1. Galskova N.D. Xorijiy tillarni o‘qitishning zamonaviy usullari tillari: M. Glossa, Moskva, 2000.
2. Bim I.L. Chet tillarini fan sifatida o‘qitish metodikasi va maktab darsligi muammolari. -M. Rus tili, 1977.
3. Mirolyubov A.A, Mahalliy o‘qitish usullari tarixi chet tillari. -M. Qadamlar, 2002. -B.11.
4. Onishchuk V.A. Zamonaviy maktabda dars. O‘qituvchilar uchun qo‘llanma. -M. Ta’lim, 1981,- 191b.